2019-157

Archeologienota Appels Lindestraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

16-9-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden te Appels Lindestraat (deelgemeente van de stad Dendermonde, provincie Oost-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 14034m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is ten westen van de Lindestraat gelegen. Het terrein is onbebouwd en deels braakliggend, deels in gebruik als landbouwgrond. Op het centrale braakliggende lijkt wat lage begroeiing aanwezig. Het zuidoostelijke deel, dat aansluit bij de Lindestraat, was tot voor kort bebost. In het oosten grenst het terrein aan voetweg nr. 41. Het plangebied omsluit de woningen en tuinen van Lindestraat nrs. 22 en 24, deze percelen maken geen deel uit van de verkaveling.

Het plangebied ligt op enige afstand ten zuidoosten van de dorpskern van Appels, voor de historische situering van het terrein dient afgegaan worden op de historische kaarten die vanaf midden 18de eeuw betrouwbaar zijn voor het plangebied. Op de Villaretkaart uit 1745-1748 is de Lindestraat reeds aanwezig, het terrein is onbebouwd en mogelijk deels bebost, deels in gebruik als landbouwgrond. Ten noorden is de galg aangeduid ('Justice'), ten oosten de molen van Appels. Verder ten noorden en noordoosten is verspreide bebouwing te zien. Op de Ferrariskaart (ca. 1777) is de situatie vergelijkbaar aan de Villaretkaart: een onbebouwd terrein in gebruik als landbouwgrond, met ten noorden de galg en ten oosten de molen. Op alle 19de-eeuwse en begin 20ste-eeuwse kaarten, tot op de topografische kaart van 1937-1938, wordt er geen bebouwing weergegeven op het terrein. Afgaande op deze kaarten is het plangebied gelegen tussen 2 heuvels in: een kleine opduiking net ten noorden, en een hogere heuvel net ten zuidoosten, aangeduid als Den Berg op de Poppkaart. Op de luchtfoto van 1971 is er centraal een recente bomenaanplant te zien met ten noorden een gebouwtje, het noordelijke en zuidelijke deel van het terrein lijken in gebruik als grasland. Op de luchtfoto van 1979-1990 is ook het zuidelijke deel bebost, en zijn de woningen Lindestraat 22 en 24 aanwezig. In 2014-2015 werd het centrale bos gerooid, in 2018-2019 het zuidelijke bos. Wanneer het centrale gebouwtje verdween, is niet duidelijk op basis van de luchtfoto's. De bodemkaart geeft aan dat het oostelijke centrale deel van het plangebied zou zijn vergraven, maar hiervoor werden geen historische aanwijzingen gevonden. Mogelijk heeft het bebossen en ontbossen voor een bodemverstoring gezorgd, maar of dit een impact heeft gehad op het archeologisch archief is op basis van het bureauonderzoek niet vast te stellen.

Appels ontwikkelde zich nabij de Schelde ten westen van Dendermonde, nabij een noordelijke meander in de rivier vooraleer de Dender er ter hoogte van Dendermonde in uitmondt. Het gebied omsloten door deze meander is opvallend lager gelegen dan de regio ten zuiden ervan; de kern van Appels en de site zijn gelegen op een kleine hogere rug ten zuiden van deze lagere noordelijke gronden en de hogere zuidelijke gronden. Verder ten zuiden nog een aantal kleine ruggen merkbaar. Op siteniveau is te zien dat het terrein een geaccidenteerd maaiveldverloop vertoont, echter met een duidelijk herkenbare helling van west (ca. +7,50m TAW) naar oost (ca. +8,60m TAW). Er kan op het terrein een droge (lemig) zandbodem zonder profiel verwacht worden.

In 2013 is een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd op het grasland net ten noorden van het plangebied, én op perceel 488G, het noordelijke perceel van het huidige plangebied. Dit onderzoek is aangeduid als CAI Locatie 215752, en als GGA (Gebieden Geen Archeologie); ook het perceel 488G is aangeduid als GGA. Er werden enkele sporen aangetroffen, echter van weinig relevantie en er werd geen vervolgonderzoek geadviseerd. De ruimere regio rond het plangebied is echter wel rijk aan archeologische sites. Minstens sinds het mesolithicum is er menselijke activiteit, en er zijn vele aanwijzingen dat deze omgeving waar de Dender in de Schelde uitmondt een grote aantrekkingskracht uitoefende tijdens de metaaltijden, de Romeinse periode en de vroege middeleeuwen. Vooral op de kouter net ten zuiden van de oude loop van de Dender zijn diverse sites gelegen die een zeker continuïteit aangeven: enclos uit ijzertijd, Romeinse begraafplaats, Merovingisch grafveld, kerk uit de 7de-8ste eeuw, klooster uit de 13de eeuw. Ook is duidelijk dat de nabijheid van de stad Dendermonde er voor zorgde dat er zich iets ten oosten van het plangebied een aantal sites ontwikkelden die men in een louter landelijke context niet zou verwachten: een burcht, een klooster, een lazarie, watermolens, een redoute.

Op basis van deze gegevens kan aan het centrale en zuidelijke perceel van het plangebied een gemiddelde archeologische verwachting toegekend worden: niet erg hoog, maar ook niet heel laag. Deze verwachting betreft voornamelijk sites met grondsporen, er zijn geen aanwijzingen dat er hier een verhoogd potentieel is voor in situ bewaarde steentijdsites, ook het sleuvenonderzoek op het noordelijke perceel toonde dit niet aan.

Het terrein wordt bouwrijp gemaakt en verkaveld in 34 bouwloten. Er wordt een nieuwe wegenis aangelegd die in de zuidelijke hoek aansluit op de Lindestraat en doorheen de verkaveling loopt. In het noordoosten sluiten 6 bouwloten aan op de Lindestraat, de andere loten sluiten aan op de nieuwe wegenis. Elk bouwlot wordt voorzien van een tuin. Centraal in de verkaveling wordt een groenzone met daarin een wadi voorzien. Voor de ontwikkeling van de verkaveling zullen er aanzienlijke bodemingrepen plaatsvinden op het plangebied: het bouwrijp maken van het terrein, bodemingrepen voor aanleg van de wegenis, de nutsleidingen en -voorzieningen en de wadi, het optrekken van woningen, aanleg van tuinen en de groenzone. Ook het werfverkeer zal zijn invloed hebben op de ondergrond.

Het centrale en zuidelijke perceel kennen een gemiddelde archeologische verwachting, maar op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover het archeologisch belang reeds is aangetoond. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, aangezien de gronden pas worden ontwikkeld onder opschortende voorwaarde van het verkrijgen van een vergunning. Het noordelijke perceel wordt uitgesloten van verder vooronderzoek.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Oost-Vlaanderen, Dendermonde (Appels), Lindestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 128273,17 en Y: 190582,30; X: 128668,21 en Y: 190801,46

Oppervlakte plangebied: ca. 14034m²

Kadastergegevens: Dendermonde, afdeling 2 Appels, Sectie B, perceel 488G, 489D, 490H

Perceel 488G komt niet in aanmerking voor verder vooronderzoek, enkel percelen 489D en 490H worden weerhouden. De onderzoekszone bedraagt hierdoor 10350m².

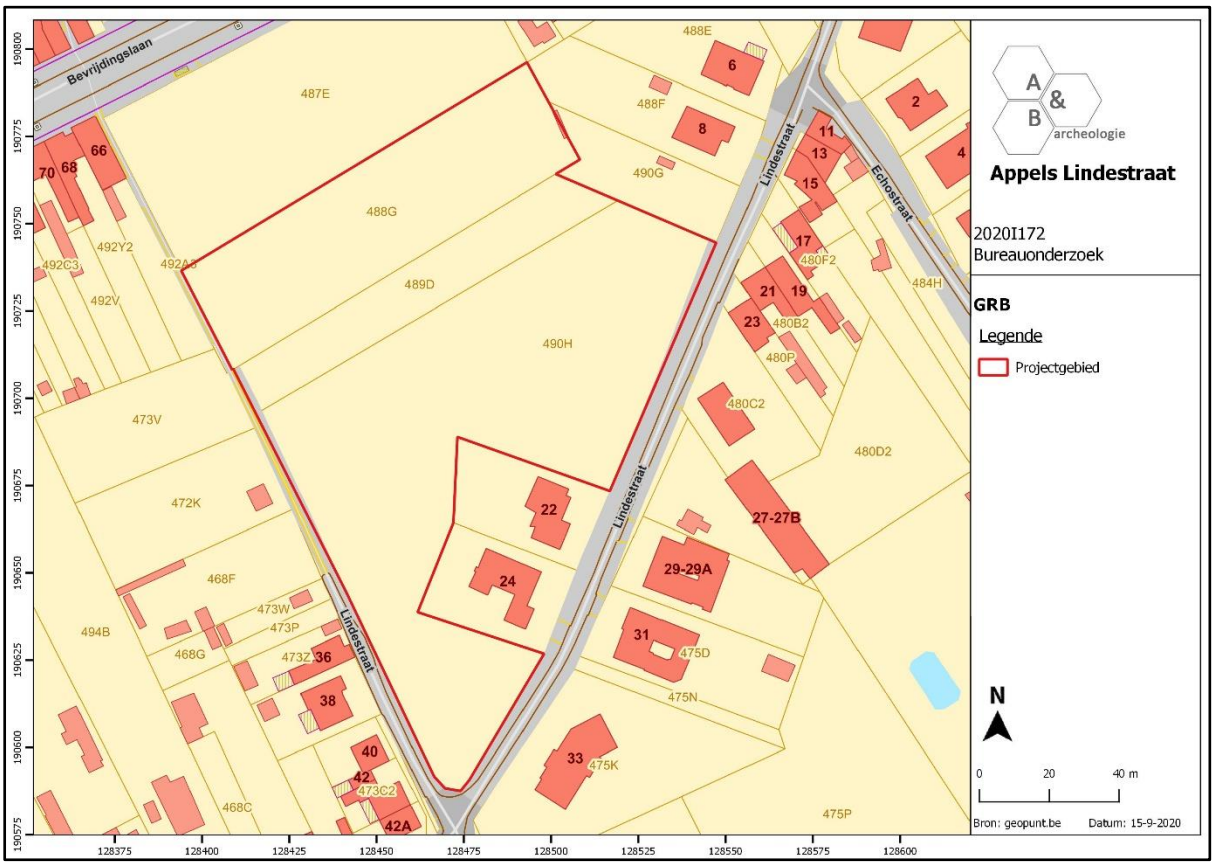

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op de kadasterkaart (bron: geopunt.be). Perceel 488G dient niet onderzocht te worden, dit is ingekleurd als GGA.

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen deze deelzone, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen. Deze worden vrij gekozen door de uitvoerende erkende archeoloog tijdens het veldonderzoek.

Er wordt 10%, oftewel ca. 1035m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 259m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters, zodat in totaal zo 12,5% oftewel ca. 1294m² onderzocht wordt.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo’n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

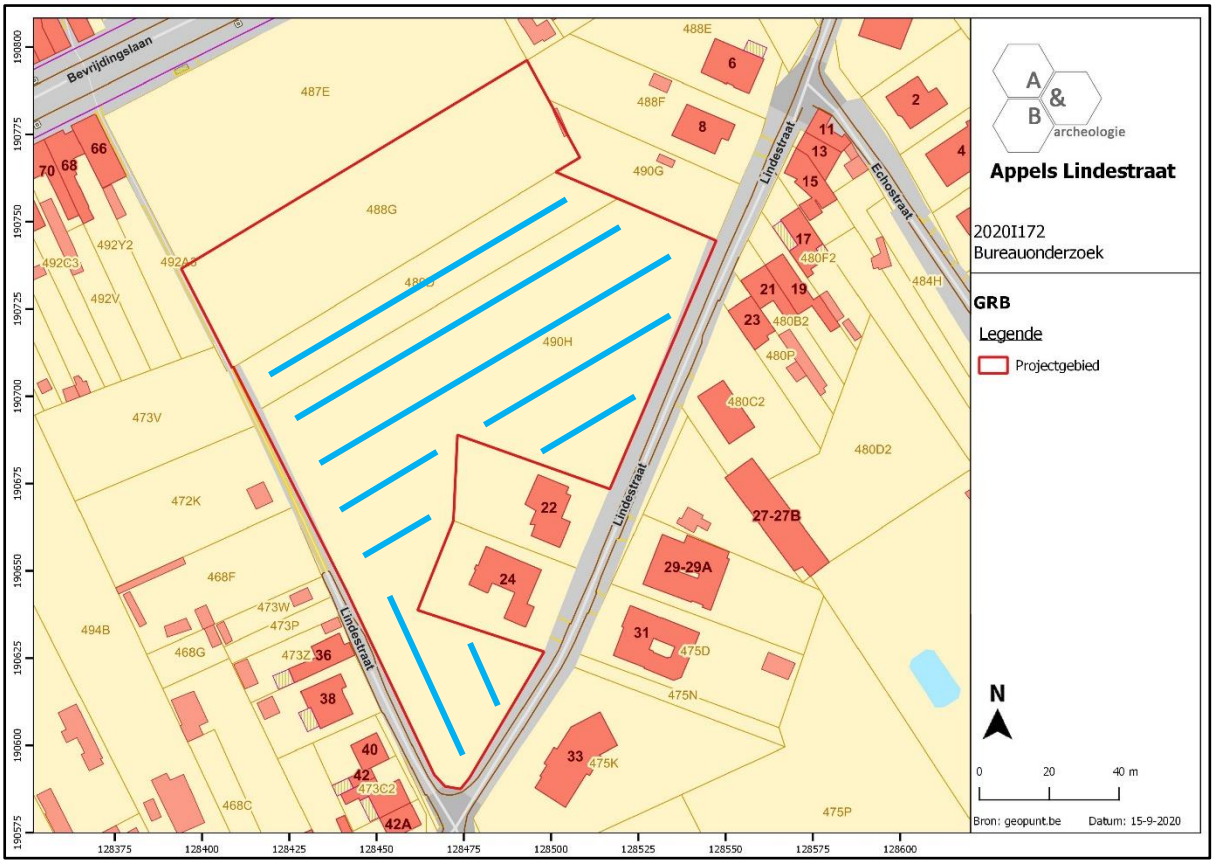

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op de kadasterkaart (bron: geopunt.be). Perceel 488G dient niet onderzocht te worden, dit is ingekleurd als GGA.

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek op zandgronden.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.